

A bábok bővületében

Bagi Márta Anna

Zuglói Egyesített Óvodák Napraforgó Tagóvoda, Magyar Bábjátékos Egyesület

Absztrakt

Mind a kisgyermek, mind a fiatalok mentális egészségéhez szükség van közösségi élményekre. A művészeti csoportok alkotómunkáját országosan működő szervezetek támogatásával a pedagógusok is segíthetik. A bábjáték többszörösen alkalmas arra, hogy a kreatív tartalommal, fantáziával megtöltött együttlétek alkalmával a csoporttagok kiteljesedhessenek, szociális kompetenciáik erősödjenek. Az amatőr bábcsoportok számára bemutatkozási lehetőséget biztosító fesztiválok, szemlék az egyéni utakat bejáró szereplők személyiségének fejlődését különböző módon segítik. Ezen az úton elindulva egyre több gyermek számára szeretnénk lehetőségeket biztosítani, hogy megéljék az alkotás örömét, és megtanulják a beilleszkedésüket segítő kommunikációt, amely hosszútávon meghatározó lehet az életükben.

Kulcsszavak: kreativitás, közösségépítés, bábjáték, bűvös bábos, magyar kultúra

Már jó ideje aggodalommal figyelem a környezetem. Óvodapedagógusként egyre több gyermekkel találkozom, akik a médiatartalmak bővületében élnek. Az óvodán kívül olyan mértékű ellenőrizetlen tartalom éri el őket, ami későbbi életükre kihatva maradandó károsodást okoz. Tapasztaljuk, hogy ezek a gyerekek képtelenek az óvónéni meséjét követni, hiszen a hallott információ, a mese nem alakul képpé a fejükben. Ezek a gyerekek a fantázia, a belső képek kialakításának képessége szempontjából életüknek legfontosabb szakaszában éveket töltenek el a készen kapott képi világban. Sok esetben felnőtt tartalmak is súlyosbítják a helyzetet. A szülők egy részéhez nem jutnak el a szakemberek intő szavai, a figyelmeztetések, esetleg nem elég meggyőzőek az érvek.

A pedagógustársadalom nagyon sokat tudna segíteni ezeken a gyerekeken, családokon, hiszen a napi kapcsolat bensőséges viszony kialakítására képes. A szakma társadalmi megítélése azonban nem segíti, hogy az érintettek kellő mértékben elfogadják a figyelmeztető jelzéseket. Mit tehetünk a gyerekekért? Mert, hogy tennünk kell értük, az nem kétséges! De hogyan?

Sokat tudunk segíteni például olyan csoportok szervezésével, ahol megtapasztalhatja és megtanulhatja a gyermek, hogy a valós közösségi élményeknek milyen erős személyiségformáló hatásuk van. Kiemelt szerepe lehet ebben a művészeteknek és művészeti tevékenységeknek.

Antropológiai kutatások igazolják, hogy maga a művészet, a művészi alkotás az emberi lét olyan elválaszthatatlan velejárója, mint a rokonsági rendszerek, vagy a hit valamilyen természetfeletti erő létezésében. A művészeti alkotóképesség eredete ugyanabban az emberi lényegben található, amely lehetővé teszi, hogy a közvetlen szükségletein túlmenően termeljen, juttassa érvényre az esztétikum törvényeit. Az amatőr művészeti tevékenység nagymértékben hozzájárulhat az egyén társadalmi integrációjához és a társadalom harmonikus működéséhez, igen jelentős pozitív hatást tud gyakorolni a benne résztvevők életére (Dudás, 2015).

A bábjáték már egészen kisgyermekkorban alkalmas arra, hogy felszínre hozza a gyermekek kreativitását. Egyszerre képes serkenteni az innovatív gondolkodást, az anyanyelvi, irodalmi, zenei és vizuális képességek fejlesztését. Eszköze az önkifejezésnek, a tárgyalkotásnak, tere a szocializációs képességek kibontakozásának.

Írásomban a 2017-ben újtára indított Bűvös Bábos program egyes eseményein keresztül szeretném bemutatni, milyen eszközök vannak és lehetnek a kezünkben arra, hogy a szocializáció folyamatát, a különböző kommunikációs képességeket, agyerekek önbizalmát fejlesszük.

Három országosan működő szervezet, a Nemzeti Művelődési Intézet (NMI), a Magyar Bábművészek Szövetsége és a Magyar Bábjátékos Egyesület feladatának tekinti az amatőr művészeti ágak, többek között az amatőr bábjáték szakmai támogatását. Együttműködésük eredményeképpen egy mintaprogram került kidolgozásra, melynek célja elsődlegesen a gyermekbábos csoportok megalakulásának támogatása, a már működő alkotóközösségek megtartásának ösztönzése, számukra bemutatkozási, találkozási lehetőségek biztosítása, valamint a bábcsoportokat fejlesztő szakembereknek szakmai együttműködés kezdeményezése.

A program a Bűvös Bábos nevet kapta, mely tükrözi a bábos varázslatot, amivel a bábjátékba merülő gyerekek színes mesevilágot teremtenek szinte a semmiből, életre keltve az élettelen anyagokat és tárgyakat. Az előadások érdekessége, hogy különböző bábtechnikával készültek, és a gyermekeket foglalkoztató gondolatok is visszaköszönnék bennük.

A program előzményeként az NMI 2016-ban két egymásra épülő, térítésmentesen igénybe vehető *Bábcsoportvezetői alapismeretek* képzést valósított meg, melyen közel 120 amatőr bábjátszó, bábcsoportvezető vett részt.

Ezt követően indult újtára a Bűvös Bábos mintaprogram, melynek célja bábcsoportok létrejöttének, majd azok munkájának támogatása. Olyan kistélepüléseket céltzott megszólítani a program, ahol már régóta nem működött bábcsoport, vagy ritkán van bábos élményük a helyieknek. A bábjátékhoz kedvet érző gyerekek alkották, alkotják a csoportok tagjait, komoly támogatást élvezve szakemberek és tárgyi eszközök terén egyaránt.

Hét megyében indult el ez a szakmailag és anyagilag is támogatott bábos közösségfejlesztő program. A csoportok mentorálását az országban működő bábszínházak szakemberei vállalták. A megalakult csoportok rövid idő

elteltével munkásságukat, eredményeiket egymásnak és a nagyvilágnak is bemutathatták a Szolnokon, Egerben és Lakiteleken megrendezett szemlék alkalmával.

Az ország minden részéről érkező csoportok számára, első alkalommal hagyományteremtő céllal megrendezett Szemlére 2017 májusában került sor, akkor még négy megye részvételével.

2021 őszén, az NMI lakiteleki székházában a IV. Bűvös Bábos Szemle megrendezésekor, már 12 megye 20 csoportja állt színpadra azért, hogy munkájuk gyümölcsét bemutatthassák.

A versenyhelyzet idején bevezetett korlátozások nem kedveztek a közösségek működésének. A csoportvezetők lehetőségei nagyon beszűkültek. Nem lehetett személyes próbát, sok esetben a kapcsolatot sem tartani az elmúlt tanév során. Így több csoport csak szeptemberben alakult, vagy kezdhette meg az érdemi munkát. Ez a bemutatott produkciók egy részében érzékelhető is volt. Tudjuk, másfél hónap alatt nehéz kész előadást színpadra állítani, de a szakértők értékeléseikkor ki is tértek ezeknek a nehézségeknek a figyelembevételére.

A bemutatkozó gyerekek rendkívüli sokszínűséget mutattak. Egy részük életében először állt színpadon, reflektorfényben. Első alkalommal élték meg, hogy csak az ő hangjuk cseng a hangszórókból, és egy zsúfolásig megtelt terem az ő szavukra figyel. Egy-egy arcot figyelve érdekes korpék rajzolódott ki. Egyes gyerekeken az látszott, hogy szerény családjuk egy emberként áll mögöttük, és végtelen büszkeség tölti el őket, hogy gyermekükön a világ szeme. Ez a megjelenésükben (új cipő, fehér ing, szövetnadrág stb.), és testtartásukban (emelt fő, összekulcsolt kéz) is kifejezésre jutott. Míg más gyerekeken az látszott, micsoda kihívást jelentett a családjuknak, hogy útjára merjék engedni a „legkisebb fiút, aki épp szerencsét próbálni indul”. Többen, bár nem tudtak méltó megjelenést biztosítani csemetéjüknek, a tűz a szemben akkor is ott égett. Látszott a gyerekeken, ahogy legyőzik a féltékenységüket, gátlásaikat, a bizonytalanságukat.

A gyerekek némelyike „első bábozóként” mutatkozott be. Kéz- és testtartásuk árulkodó volt, kivetítette lelki állapotukat. Némelyikük a kamaszokra jellemző szégyenlősséggel vívott harcot színpadi jelenléte idején. Másokat inspirált a színpad, a közönség, és fürdőztek a rájuk szegeződött szempárok bűvöletében. Arra is láttunk példát, hogy valaki első szereplése alkalmával is uralni tudja a teret. Könnyedségével, pajkosságával, gyönyörű hangjával és tekintetével az első pillanatban lehengerelte a nézőket, láthatóan a „hátán vitte” a produkciót.

Arra is volt példa, hogy jól összeszokott, gyakorlott bábosok csoportját ismerősként köszönthették az előadók között. Letisztult, világos, bunraku technikát alkalmazó bábelőadást láthattunk tőlük a fiatalok frissességével, szemléletével átítatva. A kiemelkedő produkcióban a kb. egyméteres figurát egyszerre három gyermek mozgatta. A több etűdöt is bemutató bábcsoport figyelemre méltó tagja volt egy kislány, aki a jelenetek mindegyikében untermann volt. A főszereplő figura lábait olyan szakmaisággal, alázattal és kon-

centrációval volt képes mozgatni, amely bármely bábvizsgán helyt állt volna. Az, hogy melyik produkció mennyire felelt meg a bábéledések elvárásainak, nem képviselt központi szerepet. A valamit létrehozni akarás, a közös játék, a bemutatkozás lehetősége és szándéka felülírt mindent.

Szeretném kiemelni a bábcsoportvezetők példaértékű tevékenységét. Minden nehézség ellenére örömmel, lendülettel, lelkiismerettel és alázattal álltak a gyerekek mögött, segítve őket a helytállásban, a rendkívüli élmények megélésében, és abban, hogy higgyenek magukban, merjék megmutatni, mire képesek.

Az egri szemle alkalmával, a csoportok éjszakai szállást igénylő tartózkodása során kiderült, hogy vannak olyan gyerekek, akiknek a napi fürdőszoba-használat, valamint a gyerekenként külön-külön ágy biztosította pihenés bizony luxus. Elképesztő belegondolni, mennyi élménnyel feltöltődve tértek haza ezek a gyerekek!

Nagyon fontos, hogy mindenekelőtt hátrányos helyzetű és kis lélekszámú települések támogatása a cél, hogy helyben alakuljanak közösségek.

2019 nyarán a Bűvös Bábosok első fecskéi (Bács-Kiskun, Baranya, Békés, Hajdú-Bihar, Heves, Vas és Veszprém megye) számára egyfajta továbbképzésként négynapos tábor került megszervezésre. A magyar bábjáték jövőjéért című projekt az Emberi Erőforrások Minisztériuma által nyújtott pályázat keretén belül, a Nemzeti Tehetség Programban, a hazai kulturális intézmények tehetséggondozó programjainak támogatásából valósult meg.

Elsődleges cél itt is az volt, hogy kapcsolatokat építsünk a tábor lakóival és egymás között. Az NMI engem kért fel táborvezetőnek. Hangsúlyosnak gondoltam, hogy a résztvevők meg tudják élni, mit jelent egy nagy közösség részének lenni, hogy mindannyian nagyon fontos szereplői a tábornak.

Első lépésként azt a célt tűztem ki, hogy a táborozók megismerjék egymást, bemutatkozzanak egymásnak. Ezért arra kértem a résztvevő csoportokat, úgy érkezzenek, hogy az első este a saját kis régiójukat mutassák be. Hol található a településük, hányan lakják, kik ők, miről nevezetes esetleg, milyen csoportok működnek, a kis közösségük, iskolájuk miben jeleskedik stb. Előkerültek azok a lényeges, a többség számára kevésbé ismert tényezők is, mint például hogy Nyárlőrincen készül a Piroska szörp, vagy hogy Visznen minden érkező vendéget kaláccsal várnak.

A másik, számomra fontos cél az volt, hogy minél több együttes tevékenység lehetőséget biztosítsak, hogy a résztvevők közösen tudjanak valamit alkotni, létrehozni. Azért, hogy a gyerekek mégse azt érezzék, hogy csak dolgozunk, a szünetekben legyen lehetőségük arra, hogy önállóan is kapcsolatot tudjanak létesíteni. Ehhez leginkább a sportot láttam alkalmas eszköznek, ezért sok sportszert vásároltam, olyanokat, amelyek közösségi játékokra (tenisz, pingpong, foci) alkalmasak. Mivel tematikus tábor volt, természetesen fontos volt az is, hogy többléteudást kapjanak a négy nap alatt, ezért úgy gondoltam, az is közösségformáló hatás, ha a csoportok maguk hoznak létre valami újat egy bábéledés formájában.

Reggelente zenés ébresztővel jártam be az egész táborn, este ugyanígy zenével zártuk a napot, ez volt a takaródó. Többször volt tábornút, zenével, dallal, kulturális programmal. Nagyon fontosnak tartottam, hogy az összetartozást külsőségeken is megjelenítsük. Ezért mindenki kapott egy fejkendőt, amin a Bűvös Bábos program logója volt látható. Ezt a kendőt minden közös programon kötelezően viseltük, egyúttal belépőjegyként szolgált.

Fontosnak tartottam, hogy az egyes tevékenységek és versenyek megnevezése köthető legyen a „bűvös” szóhoz. Amikor mindenki bemutatta a saját régióját, azt egy *bűvös gömbön* keresztül láthattuk. A csoportok a *bűvös* zsákban kapott tárgyakkól készítették el az eszközöket, bábot, és az eredményhirdetést a tábornútes, *bűvös estén* tartottuk meg.

Kemény Henrik közelgő 95. születésnapjához közeledve mindent áthattott Vitéz László figurája és Kemény Henrik munkássága. Úgy gondoltam, a klasszikus Vitéz Lászlót fontos lenne a mai kor gyermekéhez közelebb hozni, mai környezetbe átültetni. Fontosnak tartottam azt is, hogy kicsit megmozgassam a táborlakók fantáziáját, ezért a produkciónak – amit a zárónapon mutattak be a csoportok – ez volt a címe: „Én, Vitéz László!” Együtt találtuk ki, hogy „Mi ellen küzdene ma Vitéz László?”

A gyerekek jellemzően a természetvédelmet, a vízszennyezést, az esőerdők kivágását, a mozgáskorlátozottak parkolóhelyét elfoglaló sportkocsik problémáját, a párválasztást, és a fiatalok mobilhasználati szokásait dolgozták fel.

Minden kisgyermek készített egy saját Vitéz László bábót a táborban. Minden csoport hozott palacsintasütőt, és kapott Vitéz László piros sapkájába rejtett anyagokat, amelyekből a csoportok elkészíthették az eszközeiket a saját bábjátékukhoz. Minden sapkában másféle anyagot gyűjtöttem össze. Volt, amibe csak textilek, vagy műanyag poharak, szívószálak, kanalak, zacskók kerültek. Volt, amibe papírok, esetleg természetes anyagok.

Tatai Zsolt jóvoltából egy autentikus bábelőadásban is részesülhettek a vendégek. Az előadást követően a korabeli bábjáték szavai, szófordulatai a szabad játék során átkerültek a gyermekek szóhasználatába. A hintán ülve Vitéz László módra számoltak, és felhasználták a rá jellemző szófordulatokat: egy, keto, három, azt a kutyikafáját, a nagymamucikám báli legyezője stb.

A szervezett sportversenyen megjelent a palacsintasütő és a piros sapka: például: palacsintasütőben tojással akadályok kerülése, teniszlabdával célba dobás Vitéz László sapkájába.

A gyerekek a záró előadásaikban elbeszélték, eljátszották, ami a hétköznapokban foglalkoztatja őket. Az előzőleg helyben elkészített Vitéz László báb minden előadásban megjelent. A tábornút körül ülve az ország különböző szegleteiben lakó, friss barátságot kötött fiúk összekapaszkodva énekelték kedvenc dalukat, járták kultúrájuk táncait.

Úgy vélem, bizakodva nézhetünk a ma nemzedékére. A csoportvezetőket arra kértük, hogy a gyerekek lehetőleg ne hozzanak mobiltelefont. Természetesen hoztak, de próbáltuk szabályozni, mikor lehet használni ezeket a

készülékeket. Meglepődve tapasztaltuk, hogy a gyerekek nem kérték, hogy használhassák őket, nem igényelték, hogy azzal töltsék az időt. Csak akkor vették kézbe telefonjaikat, amikor bemutatták szüleiknek a tábort, és annak hangulatát.

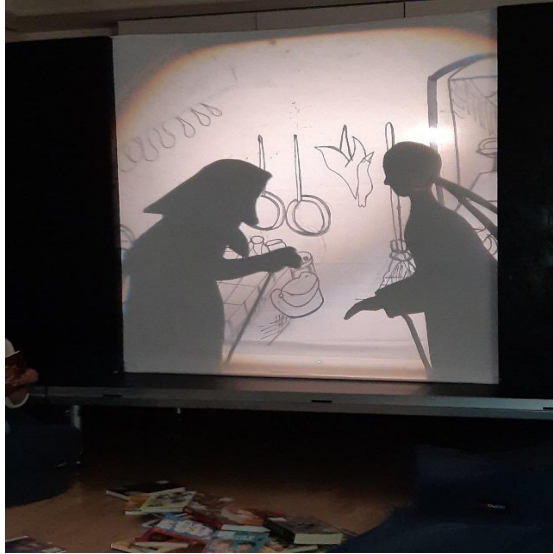
A bábjátás a magyar kultúra egyik tradicionális alappillére. Az NMI többek között az amatőr bábjátás komplex készség-, képesség- és személyiségfejlesztő, kreativitást és innovatív gondolkodást serkentő hatására építve kívánja elősegíteni az új, helyi közösségek alakulását, továbbá a már meglévő csoportok fennmaradását.

Az iskolás korosztály – ezt egyre több adat támasztja alá – rendkívül sérülékennyé vált a pandémia következtében. Mentálisan komoly károkat (egyedüllét, magányosság) szenved el a személyiségük, mielőbbi segítségre van szükségük! A bábjáték lehetőséget ad arra, hogy érzéseiket, problémáikat megfogalmazzák és kimondják a bábok által. Minden támogatást meg kellene adnunk a pedagógusoknak ahhoz, hogy a gyerekek visszataláljanak a materiális világba, hogy az élő kapcsolatok teret nyerjenek! A Magyar Bábjátékos Egyesület is igyekszik a csoportvezetők mögé állni, segítségükre lenni. Bízom benne, hogy sikerrel.

Irodalom

Dudás, K. (2015). Az amatőr művészeti tevékenység hatása a szubjektív életminőségre és a lelki egészségre. *Kulturális Szemle*, 2015. október 28. <http://www.kulturalisszemle.hu/3-szam/hazai-tudomanyos-muhely/dudas-katalin-az-amator-muveszeti-tevekenyseg-hatasa-a-szubjektiv-életminosegre-es-a-lelki-egeszsegre-2015-10-30>

Melléklet:**1. kép***IV. Bűvös Bábos Szemle (Fotó: NMI)***2. kép***IV. Bűvös Bábos Szemle (Fotó: NMI)*

3–4. kép*IV. Bűvös Bábos Szemle**(Fotók: Bagi Márta Anna)*

5–6. kép

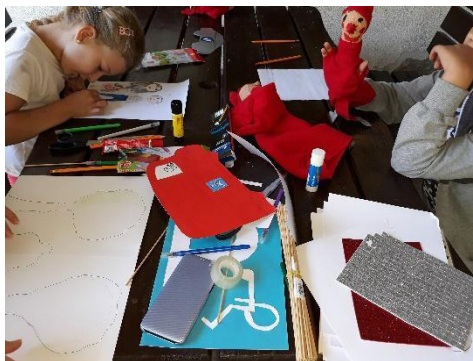
*Hajdú-Bihar, illetve Békés megye táborlakói
(Fotók: Erdélyi Erzsébet, NMI)*

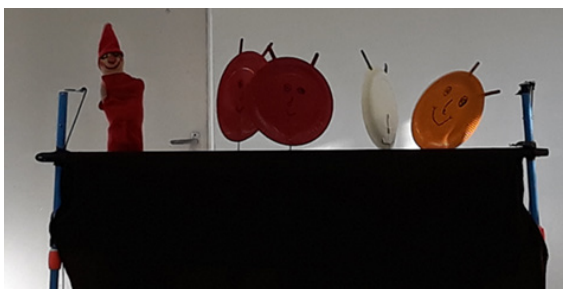
7–12. kép

*Tábornyitó Bűvös gömb – bemutatkozás
(Fotók: Erdélyi Erzsébet, NMI)*

13–16. kép*Semmiből valami**(Fotók: Bagi Márta Anna)*

17–20. kép*Tábori pillanatok – Bács-Kiskun megye**(Fotók: Erdélyi Erzsébet, NMI)*

21. kép

Vitéz László bábelőadás a táborban

(Fotó: Erdélyi Erzsébet, NMI)

22. kép

A legifjabb „Vitézlacisták”

(Fotó: Erdélyi Erzsébet, NMI)

23–24.

Táborzáró

(Fotók: Erdélyi Erzsébet, NMI)

